

Notitie

Referentienummer
345186ARCH

Datum
27 juli 2015

Kenmerk
GAR 1575

Betreft

Archeologisch onderzoek fietsverbinding Rietlandsvaart Hurdegaryp

Administratieve Gegevens

Projectnaam	Archeologisch onderzoek fietsverbinding Rietlandsvaart Hurdegaryp			
Provincie	Fryslân			
Gemeente	Tietjerksteradeel			
Plaats	Hurdegaryp			
Toponiem	Rietlandsvaart			
Kaartbladnummer	6D			
x/y-coördinaten	N	x: 191.165	/	y: 581.540
	O	x: 191.190	/	y: 581.525
	Z	x: 191.150	/	y: 581.505
	W	x: 191.125	/	y: 581.515
Onderzoeksmeldingsnummer	3293925100			
Archis monumentnummer	-			
Archis waarnemingsnummer	-			
Oppervlakte plangebied	1500 m ²			
Huidig grondgebruik	Akker			
Geomorfologie	ontgonnen veenvlakte (2M46)			
Bodem	Koopveengronden op zand <120 cm(hVz); Vlieerveengronden op zand <120 cm (Vp)			
Hoogteligging	1 m -NAP			

1 Aanleiding

Voor het project Extra Sneltrain Leeuwarden – Groningen (ESLG) dient de overwegveiligheid te worden verbeterd om per uur een extra sneltrain te kunnen laten rijden. Om aan de eisen te voldoen wordt ten westen van station Hurdegaryp een spooronderdoorgang voor alle verkeer gerealiseerd. Deze onderdoorgang verbindt de Rijksstraatweg met de toekomstige rondweg Hurdegaryp. Hierdoor kunnen alle verkeersstromen het spoor conflictvrij kruisen. Daarnaast is geconcludeerd dat het wenselijk is om ter plaatse van de Rietlandsvaart tevens een onderdoorgang voor het fietsverkeer te realiseren zodat het fietsverkeer ook de rondweg Hurdegaryp ongelijkvloers kan kruisen.

Vanwege de samenhang met het project De Centrale As, behoort het werk tot een project, waarbij de mate van bodemverstoring groter is dan 5000 m². Onafhankelijke gebieden binnen één groter project mogen niet los van elkaar worden gezien. Derhalve is ter plekke van het plangebied een bureaustudie en booronderzoek uitgevoerd, bestaande uit 3 verkennende boringen. Deze werkwijze is afgestemd met de archeoloog van de provincie Fryslân, mevrouw S. de Bruijn.

2 Geologie, geomorfologie en bodem

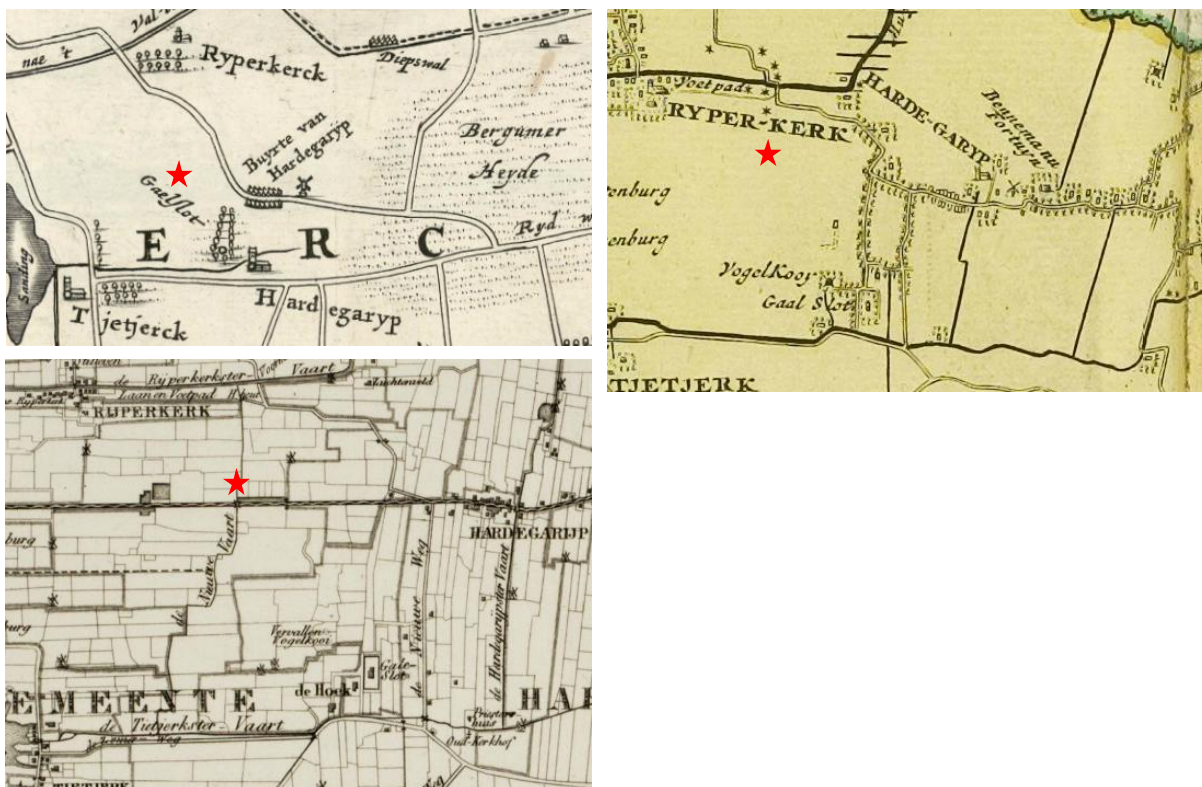
De basis van de afzettingen die in de ondergrond voorkomen zijn gevormd in het Pleistoceen. Het plangebied ligt in het landschapstype “Noordelijke Wouden”, op de noordwestelijke uitloper van het Drents Plateau. Dit is een keileemplateau, gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Hier overheen is tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien, dekzand afgezet. Tijdens het Holoceen kon, door vernatting van het klimaat en slechte afwatering van het Drents Plateau veen-

vorming plaatsvinden aan de randen van het plateau. Het plangebied ligt in het zogenaamde Lage Midden van Friesland, een strook bestaande uit ontgonnen veenvlaktes en de Friese Meren, die thans de laagst gelegen gebieden van de provincie beslaan.

3 Bewoningsgeschiedenis

Voorafgaand aan de veenvorming is het dekzandgebied in de ruimere omgeving van het plangebied bezocht door jager-verzamelaars uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum. Vervolgens is het lange tijd te nat geweest voor (permanente) bewoning. Pas na de ontginning van het veen in de Middeleeuwen heeft er weer structureel bewoning plaats kunnen vinden. Hurdegaryp is in de Late Middeleeuwen gesticht op een relatief hoger gelegen dekzandrug, iets ten zuiden van het huidige dorp.¹ De as van het dorp is vervolgens in de Nieuwe Tijd naar het noorden verplaatst.

Op de kaart van Schotanus uit 1664 wordt Hurdegaryp nog zuidelijker weergegeven dan het huidige dorp. Ter plekke van het tegenwoordige Hurdegaryp staat op de kaart "Buyrte van Hardegaryp". De Rietlandsvaart lijkt nog niet gegraven te zijn. De atlas van Schotanus à Sterringa uit 1718 laat goed de verplaatsende bewoningsas zien, maar de Rietlandsvaart lijkt nog niet gegraven te zijn (zie afb. 2). Op de kaart van Eekhoff (1849-1859) is te zien dat Hurdegaryp naar haar huidige locatie is verplaatst en de Rietlandsvaart is gegraven.² Op de kadastrale minuutplan uit de periode 1811-1832³ is te zien dat de verkaveling hetzelfde is als tegenwoordig. Het landgebruik was hooiland, wat wijst op vochtige bodemomstandigheden, waarop het minder goed akkeren was. Wellicht was de bodem destijds nog behoorlijk venig.

Afbeelding 2. Het plangebied (sterretje) op de historische kaarten van Schotanus 1664 en 1718 (boven) en Eekhoff (onder) bron: <http://kaarten.tresoar.nl/atlassen.php>

¹ www.wikipedia.nl; www.hurdegaryp.nl; http://www.t-diel.nl/inwoners-t-diel/historische-wetenswaardigheden_45297/

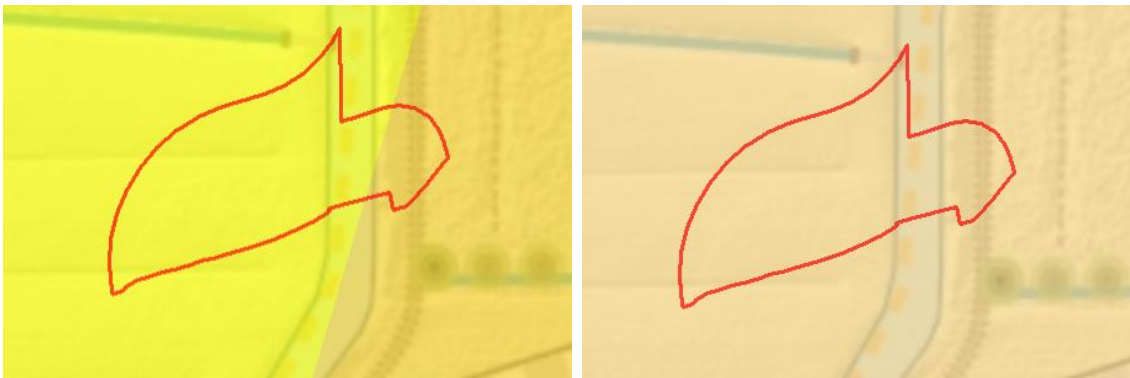
² <http://kaarten.tresoar.nl/atlassen.php>

³ Via www.watwaswaar.nl

4 Archeologie

In het plangebied en de directe omgeving van het plangebied zijn geen archeologische waarnemingen bekend. Er komen in of nabij het plangebied geen AMK-terreinen voor.

Volgens de Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE)⁴ van de provincie Fryslân wordt het overgrote deel van de ingrepen (dwz. alles ten westen van de Rietlandsvaart) uitgevoerd in een gebied waar een karterend onderzoek 3 moet worden uitgevoerd, zowel voor de periode IJzertijd-Middeleeuwen als de periode Steentijd-Bronstijd. Ten oosten van de Rietlandsvaart zou voor de periode Steentijd-Bronstijd een karterend onderzoek 2 moeten worden uitgevoerd.

Afbeelding 3. FAMKE steentijd (l) en middeleeuwen (r). Bron <http://www.fryslan.nl/famke>

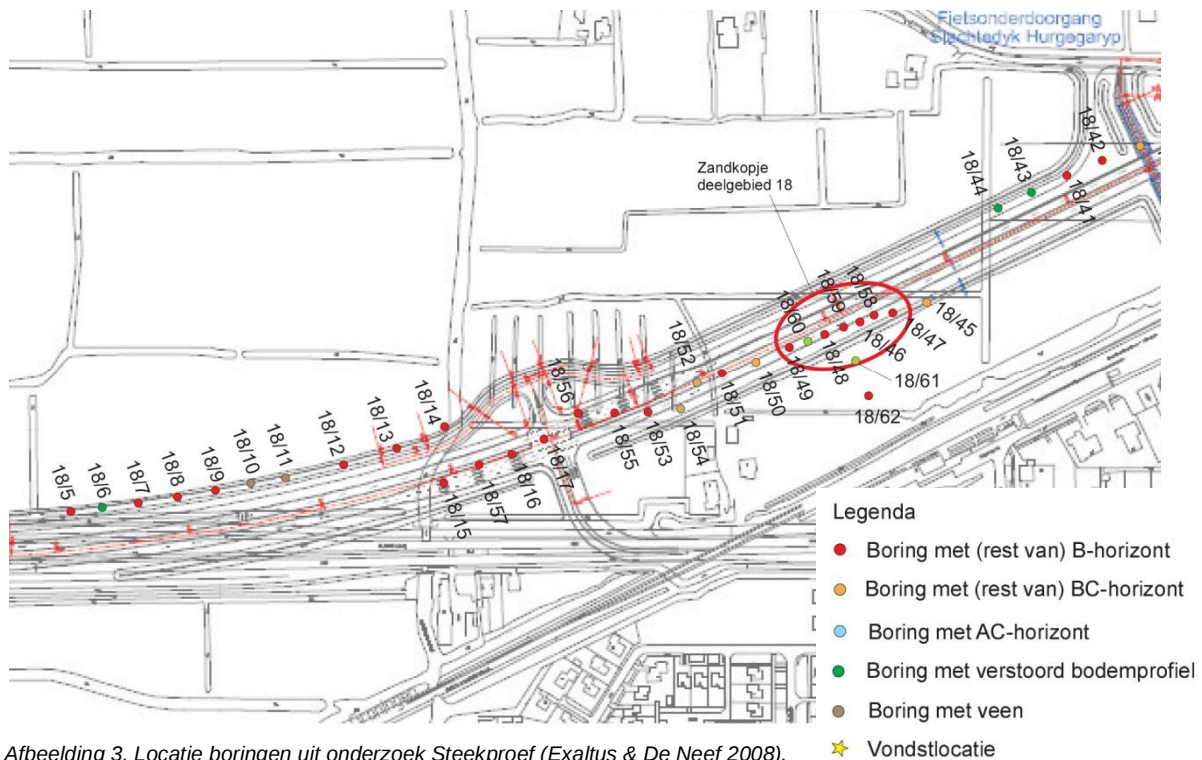
Voor een karterend onderzoek 3 geldt dat er bij ingrepen groter dan 5000 m² een historisch en karterend onderzoek dient te worden uitgevoerd met betrekking tot de periode IJzertijd-Middeleeuwen en een karterend booronderzoek van 3 boringen per hectare met een minimum van 3 boringen voor de periode Steentijd-Bronstijd. Voor een karterend onderzoek 2 geldt dat er een booronderzoek van 6 boringen per hectare dient te worden uitgevoerd, met een minimum van 6 boringen.

5 Voorgaand onderzoek

In het kader van het project De Centrale As, zijn reeds verscheidene archeologische vooronderzoeken uitgevoerd ter plekke van het toekomstige wegtracé. Dit tracé ligt direct ten zuiden van het onderhavige plangebied. In 2007 is door de Steekproef een booronderzoek uitgevoerd.⁵ Uit het booronderzoek is gebleken dat er te hoogte van het plangebied hier en daar nog een (res-tant) van een B, dan wel BC-horizont aanwezig is. Intacte podzolbodems zijn niet aangetroffen (zie afb. 4).

⁴ <http://www.fryslan.nl/famke>

⁵ R. Exaltus & W. de Neef 2008. *De Centrale As: Noord en Midden, Tracé tussen Burgum en Dokkum (Fr). Een inventariserend archeologisch veldonderzoek*. Steekproefrapport 2007-07/06. Steekproef Zuidhorn.

Afbeelding 3. Locatie boringen uit onderzoek Steekproef (Exaltus & De Neef 2008).

6 Archeologische verwachting

Het plangebied ligt ten noorden van Hurdegaryp, in een gebied dat in historische tijden vermoedelijk nooit bebouwd is geweest. Voorafgaand aan de veengroei in het Holoceen, is de omgeving van het plangebied bezocht geweest door prehistorische jager-verzamelaars. De bodemkundige omstandigheden binnen het plangebied waren in beginsel gunstig voor bewoning tijdens het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum. Er kunnen bijvoorbeeld resten worden aangetroffen van tijdelijke kampementen, vuursteenvindplaatsen en/of haardkuilen.

Op basis van het reeds uitgevoerde onderzoek van de Steekproef in 2007 is de kans op het aantreffen van intacte bodemprofielen, waarop een bewoningsniveau kan worden aangetroffen echter niet groot. De top van het dekzandprofiel lijkt ter hoogte van het plangebied verdwenen te zijn.

7 Veldonderzoek

Het veldonderzoek is uitgevoerd op 21 juli 2015. Er zijn drie boringen uitgevoerd, met een onderlinge afstand van circa 25 meter. De boringen zijn uitgevoerd met een edelman met een diameter van 8 cm, tot een diepte van 0,3 m in de C-horizont.

De bodemopbouw is als volgt: onder een humeuze, vaak venige bouwvoor met een dikte van 0,2 tot 0,4 m bevindt zich een dekzandpakket, dat in de top vaak iets verstoord is. In boring 2 is onder de bouwvoor een restant van een B-horizont aangetroffen. De donkergele C-horizont bevindt zich op een diepte van 0,3 m tot 0,6 m –mv. Er zijn geen intacte bodemprofielen of andere archeologische indicatoren aangetroffen.

8 Conclusie en advies

Evenals in het tracé ten zuiden van het plangebied zijn ook hier de zandbodems niet langer intact. Mogelijk is de top van het dekzand in grote mate verstoord door de verveningswerkzaamheden in het verleden. Op basis van de resultaten van het booronderzoek wordt voor het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden toch onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via de bevoegde overheid).

Opgesteld door: mevr. H. Boon, MA
hilde.boon@grontmij.nl

Gecontroleerd door: dhr. drs. J. Bex

Bijlage: boorprofielen

Projectnummer: 345186ARCH
Projectnaam: Rietlandsvaart

